

SPOLEČNOST PRO OCHRANU MOTÝLŮ

Aktuality 2011

Vážení přátelé motýlů a přírody,

dovolte nám při této příležitosti stručně představit **Společnost pro ochranu motýlů České republiky (SOM)**. Tato organizace je občanským sdružením, zabývajícím se studiem, mapováním a ochranou motýlů a jejich prostředí. Jejimi členy jsou profesionální přírodovědci i amatérští nadšenci, jimž není lhostejná role, do které jsou motýli, potažmo příroda celkově, stále častěji stavěni. Společnost se podílí na expertizách pro státní orgány, nevládní ochrannářské organizace a další instituce. Propaguje ochranu motýlů v řadách široké veřejnosti, organizuje odborná setkání, účastní se mezinárodních akcí a řeší vlastní projekty související s problematikou ochrany motýlů. Vydala dvoudílný atlas rozšíření denních motýlů ČR s názvem *Motýli České republiky: rozšíření a ochrana*.

Pravidelný občasník, jehož první číslo se k Vám právě dostává, by měl zájemce pravidelně informovat o aktivitách **SOM** a aktuálně řešených projektech, publikacích, významnějších nálezech a podobně.

Pestrokřídlec podražcový ve Zlínském kraji

Pavel Šnajdara (e-mail: pavel.snajdara@kr-zlinsky.cz)

Mapování rozšíření kriticky ohroženého a evropsky významného pestrokřídlece podražcového (*Zerynthia polyxena*) se uskutečnilo v období 20.4.-20.6.2010 na území Zlínského kraje, jehož jihozápadní částí vede severní hranice rozšíření druhu v Evropě. Celkem bylo čtyřmi mapovateli ověřeno 50 lokalit výskytu druhu v oblasti. Motýli zde žijí v jedné generaci, létající přibližně mezi 25.4.-5.6. na biotopech s výskytem podražce křovištního (*Aristolochia clematitis*) - osluněných okrajích lesů nižších poloh, březích vodotečí, železničních náspech, ve starých vinicích, příměstských zahrádkách a výjimečně na

Obr. 1: Pestrokřídlec podražcový (*Zerynthia polyxena*)

Obr. 2: Kukla pestrokřídlece podražcového (*Zerynthia polyxena*)

květnatých loukách, přičemž v některých oblastech se pravděpodobně jedná o vzájemně komunikující metapopulace. Housenky byly nalézány od konce května do poloviny června. Kolonie žijící na lesních biotopech nejsou současným hospodařením ohroženy, na březích vodních toků a železničních tratích však pomístně trpí při sečení travních porostů v době výskytu housenek. Obecně lze konstatovat, že populace pestrokřídlece podražcového ve Zlínském kraji je stabilizovaná, mírně expandující na další vhodné lokality s živnou rostlinou, jejíž umělé rozšiřování v rámci místních programových ochrannářských aktivit může i nadále výskyt motýla pozitivně ovlivňovat.

1. karlštejnská můří noc

Petr Heřman (e-mail: petr.272@centrum.cz)

V souvislosti s projektem *European Moth Nights* (<http://euromothnights.uw.hu/>), na němž se členové **SOM** rovněž aktivně podílejí, se 10.9.2010 v Karlštejně uskutečnil první ročník akce nazvané *Karlštejnská můří noc*, uspořádané Správou chráněné krajinné oblasti Český kras ve spolupráci se **SOM** a určené široké veřejnosti. Přestože povětrnostní podmínky akci ideálně nepřály a zaznamenána byla jen menší část možného spektra, zúčastnilo se 47 zájemců, kteří si mohli vyslechnout informace o životě a ochraně (nejen) nočních motýlů a zhlédnout praktické ukázky lákání na světelný zdroj.

Obr. 3: Účastníci akce

Management v oblasti Šumavy

Alois Pavlíčko (e-mail: alois.pavlicko@seznam.cz)

Obr. 4: Žluťásek borůvkový (*Colias palaeno*)

Členové **SOM** pracují na projektu *Záchrana biotopů chráněných druhů Boletice – Šumava*, jehož jedním z cílů je jednoduše a efektivně zajistit zachování zásadních stanovišť pro motýly chráněné českou a současně evropskou legislativou. Jde o tři soubory lokalit klíčového, celorepublikového významu. Ve dvou z nich je prioritním zájmem zachování totenových luk a na ně vázaných „naturových“ druhů, ve třetím souboru je cílem udržení luk rdesnových, společně s druhy, závislými na nich v určitém stupni vývoje /např. ochrana

od roku 1960 v ČR vyhynulého ohniváčka rdesnového (*Lycaena helle*) jako vlajkového druhu/. Plochy pokrývají části území BR, NP a CHKO Šumava, s těžištěm na okraji vojenského prostoru Boletice (VÚ Boletice) a jižně od oblasti Stožce. Druhým významným cílem je posílení spolupráce a komunikace mezi orgány státní správy, vlastníky a nevládním sektorem. Současně jde o rozvíjení tolik potřebného managementu krajiny i mimo maloplošná chráněná území se střednědobou perspektivou. Zde probíhá přímá spolupráce s orgány vojenského újezdu, hospodářskými složkami MO a místními subjekty. Společnost si pro udržení stanovišť a na ně vázaných druhů stanovila tyto cíle:

Likvidaci nadměrného množství sukcesních ploch

vzniklých díky absenci činností člověka nebo pastvy zvířat.

Blokaci sukcese krátkodobým zavedením kosení a pastvy.

Přípravu pozemků pro extenzivní, ekonomicky nenáročný a efektivní management.

Obr. 5: Management

Veškeré aktivity jsou modelovány přes indikátorové druhy motýlů, jakými jsou např. modrásek bahenní (*Phengaris nausithous*), m. očkovaný (*P. teleius*), ohniváček rdesnový (*Lycaena helle*) a perleťovec mokřadní (*Boloria eunomia*) spolu s doplňkovými druhy, které mohou profitovat z provedeného managementu - přímo, např. žluťásek borůvkový (*Colias palaeno*), nebo nepřímo díky vzniku vhodného stavu společenstva /modrásek hořcový (*Phengaris alcon*)/. Péče a aktivity spočívají mj. v udržení příznivého stavu a zajištění dlouhodobější perspektivy biotopů. Na loukách je realizována pravidelná seč s citlivě volenými intervaly, probíhající v závěru léta, kdy již není zásadně limitující pro přežívání druhů. Posečená hmota je z lokalit odstraňována nebo ukládána tak, aby nezpůsobovala eutrofizaci prostředí. Blokace sukcese náletovými dřevinami na déle neobhospodařovaných lučních stanovištích ohrožených zarůstáním je prováděna asanací náletových dřevin (výřez pilami a křovinořezy) a následnou bezpečnou likvidací dřevní hmoty. Od roku 2009 v rámci pravidelných brigád a průzkumů odpracovalo 11 členů **SOM** celkem 512 hodin. V roce 2010 proběhla kontrola managementových ploch zástupci Státního fondu životního prostředí ČR a práce byla kladně ohodnocena.

Lepidopterologický průzkum Bílých Karpat

Jan Uříčář (e-mail: januricar@centrum.cz)

Faunistický výzkum motýlů, související s projekty *Analýza biodiverzity v CHKO Bílé Karpaty jako podklad pro stanovení nové zonace a vhodného managementu cenných území* a *Syntéza poznatků o stavu biodiverzity travních porostů v CHKO Bílé Karpaty s cílem vytvoření metodiky pro zachování biodiverzity tohoto ekosystému*, prováděla skupina lepidopterologů v letech 2006-2010. Celkem bylo zjištěno 117 nových druhů a počet druhů zjištěných do konce roku 2010 v Bílých a Bielych Karpatech se tím zvyšuje na 2074. Výsledky přiřazují pohoří Bílé Karpaty k lepidopterologicky nejlépe prostudovaným orografickým celkům. Kompletní práce shrnující dané poznatky je momentálně v tisku.

Související literatura:

Gottwald A. & Bělín V. (eds) 2001: Motýli Bílých a Bielych Karpat. *Sborník Přírodovědného klubu, Suppl. 7, Uh. Hradiště*. 153 pp.

Horal D., Jagoš B., Resl K., Uříčář J., Jongepier J. W., & Pechanec V. 2006: Atlas rozšíření vybraných živočichů CHKO Bílé Karpaty. *ZO ČSOP Bílé Karpaty, Veselí nad Moravou*. 85 pp.

Jongepierová I. (ed.) 2008: Louky Bílých Karpat. *ZO ČSOP Bílé Karpaty, Veselí nad Moravou*. 461 pp.

Monitoring modráška černočárného v okolí Klatov

Petr Heřman (e-mail: petr.272@centrum.cz), Miloš Bešta, Lukáš Bešta

Na Klatovsku probíhaly třetí sezónou revize několika lokalit modráška černočárného (*Pseudophilotes baton*), známých výskytem motýla v devadesátých letech minulého století, a exkurze na lokality nově vytipované. Druh se však na žádné z původních lokalit (z nichž některé v mezidobě prošly změnami s jeho výskytem již patrně neslučitelnými /přirozená sukcese, zástavba/) nepodařilo potvrdit, nalezen byl pouze jeden exemplář na lokalitě nové (viz níže). Pokračující monitoring by měl objasnit, zda se na dosud subjektivně vhodných lokalitách jedná o souhrou faktorů způsobenou fluktuací početnosti a tedy mj. snížení pravděpodobnosti zachycení motýla, či (spíše) dramatický a nevratný ústup druhu z území. V letošním roce proběhla první managementová opatření na lokalitě s dříve nejsilnější populací modráška na Klatovsku, bývalém tankodromu, který hostí i celou řadu jiných významných druhů bezobratlých a dalších živočichů (např. obojživelníků) a rostlin.

Obr. 6: Někdejší lokalita modráška černočárného na Klatovsku

Motýli Zámkovské hory

Miloš Bešta (e-mail: milosbesta@seznam.cz), Lukáš Bešta, Petr Heřman

Třetím rokem pokračoval systematický průzkum motýlí fauny a managementové práce na lokalitě Zámkovská hora (<http://www.zamkovskahora.cz>). Mimo jiné jde v současné době o jedinou známou lokalitu s výskytem modrásků černočárného (*Pseudophilotes baton*) a jetelového (*Polyommatus bellargus*) na Klatovsku, z dalších mizejících motýlů zde např. žije šest druhů vřetenušek (*Zygaena* spp.). Celkově bylo na území tohoto ochránářsky významného stepního fragmentu dosud nalezeno 41 druhů denních a přes 150 druhů nočních motýlů. Studium bude pokračovat i v dalších sezónách, zapojují se též specialisté na jiné skupiny, např. brouky, dvoukřídlé, některé skupiny blanokřídlých nebo rostliny.

Obr. 7: Management na Zámkovské hoře

Koho ve dne nepotkáte...

Ivan Kolář (e-mail: Ivan.Kolar@seznam.cz), Vlastimil Cihlář

Členové **SOM** se 10.9.2010 aktivně zúčastnili akce nazvané *Koho ve dne nepotkáte*, pořádané ZO ČSOP Kladská ve spolupráci s několika dalšími subjekty. Asi 60 účastníků seznámili v areálu Kladrubského kláštera s metodami odchytu nočních motýlů na světelné zdroje a výklad doplnili demonstrací exemplářů některých druhů.

Podle podkladů dodaných členy SOM sestavil Petr Heřman. Autoři fotografií: Pavel Šnajdara (1, 2), Radka Páleníková (3), Alois Pavlíčko (4, 5), Petr Heřman (6), Lukáš Bešta (7). © Společnost pro ochranu motýlů, 2011.

Kontaktní adresa: Společnost pro ochranu motýlů, Alois Pavlíčko, Solní 127, 38301 Prachovice. E-mail: alois.pavlicko@seznam.cz; <http://www.lepidoptera.cz/about/> (vlastní webové stránky ve výstavbě)